

traf en Afgjørelse af det Spørgsmaal, hvilke af Bornholms Beboere der endelig skulde høste Nytte og Glæde af Udmarkerne; det er høist beklageligt, at Administrationen i 1842 ikke fastsatte denne Bestemmelse, ikke gav en saadan Regel; thi der er i mine Dine ikke mindste Tvivl om, at Administrationen havde haft det i sin Magt at gjøre det. Den ærebe Taler, mod hvem jeg i Dieblirket nærmest htrrer mig, har jo anerkjendt, og det har Bornholmerne jo altid gjort, at Udmarksjorderne kom til dem som en Kongelig Gave, og det er derfor naturligt, at den, der gav, tillige havde sagt, til hvem han vilde give; men dette er ikke skeet. Kun Et er givet og vist: Gaven skal tilfalde de 15 Sognes Beboere. Nu skal Delingsforholdet findes, og det er dette, der frembyder saa overordentlig store Vanskeligheder. Smidlertid maa man vel lægge Mærke til, at der ikke er reist nogensomhelst Indsigelse imod den Afgjørelse, som nu foreslaaes af Regjeringen i Lovudkastet, og det er ogsaa, det tør jeg bestemt paastaae, den Afgjørelsesmaade, der bedst vil ramme Huusmændenes Tarv. Fra disses Side, det har jeg allerede tidligere gjort opmærksom paa, er der ikke blot ikke reist nogensomhelst Indsigelse, men saa langt tilbage, man kan forsøge Sagens Historie og navnlig til 1842, have Huusmændene altid ønsket, at Sagen maatte blive saaledes ordnet, som Lovudkastet nu paatænker det.

Det forekommer mig saaledes, at hvis det høitærede Thing deler min Anskuelse om, at Høiesteretsdommen efter almindelige Regler maa antages at have afgjort Retsspørgsmaalet, saa foreligger der netop nu en Opgave for den lovgivende Magt, og i saa Henseende skal jeg henholde mig til de Betragtninger, der gjentagende ere gjorte gjældende om, at Almeenvellet virkelig kræver en saadan Afgjørelse, at Delingens Udfindelse er ledsaget af de allerstørste Vanskeligheder, og at den uhyggelige Stemning, som dette Forhold i en Række af Aar har fremkaldt paa Bornholm, vil vedblive endnu i lang Tid, naar ikke den lovgivende Magt ordner Sagen. For det høitærede Thing vil det vistnok heller ikke være en Betragtning uden Vægt, at netop Huusmændene i en uoverskuelig Række af Aar ville komme til at savne

al Nytte af Udmarkerne, og feiler jeg ikke, saa er det netop de ærebe Herrers Anskuelse, der have stemt imod Lovudkastet, at man burde ret kraftigt og kraftigere, end Udkastet har gjort, tage sig af Huusmændene. Men forholder dette sig saa, beider jeg de ærebe Herrer at betænke, at, som Forholdet nu er, har det været i omtrent 10 Aar, og i disse have de forskjellige Sognes Huusmænd været aldeles udelukkede fra al Nydelse, og at Forholdet saaledes vil vedblive fremdeles i mange Aar. Huusmændene have der haft Lingslet, de have der græsset deres Faar, og som en æret Taler (Hasle) bemærkede ved Sagens forrige Behandling, nu og da vel ogsaa haft en Ro gaaende der. Ordnes ikke Forholdet nu af den lovgivende Magt, saa vil det i en lang Række af Aar ikke kunne faae sin Afgjørelse. Ja, jeg tilstaaer, at jeg slet ikke indseer, hvorledes Sagen ved en Domstols Forhandling skulde kunne ordnes; thi ikke blot har jeg gjort opmærksom paa Vanskelighederne ved overhovedet at udfinde, hvem der er rette Parter, hvem der skal fremstaa som Huusmænd og saaledes søge en Afgjørelse; men min ærebe Sidemand (Madvig) har ogsaa gjort opmærksom paa, at Udfindelsen af Delingsforholdet imellem Huusmændene og Hartkornseierne eller Gaardmændene efter deres Brug og Benyttelse af disse Jorder er forbunden med saa store Vanskeligheder, at jeg idetmindste ikke formaar at see Muligheden af at finde Løsningen deraf. Den eneste Vej, ad hvilken det forekommer mig, at der kunde være Tale om at søge Sagen afgjort ved en Dom, var at lade Huusmændene, naar det nu først engang var udfundet, hvem der ret egentlig var kompetente Sagsøgere, stævne Hartkornseierne til at høre Udmarksjorderne kendte at være Kommunejorder; men om efter Ordene i det Kongelige Gavebrev, saavel det af 1832, som det af 1842, en saadan Fortolkning kunde lægges ind deri, er vistnok mere end tvivlsomt. Vist er det, at Administrationen, der bestøvære ikke har behandlet denne Sag, som den burde, i tidligere Dage har udtalt Tvivl derom; de, der ikke have haft Tvivl, de, for hvem det altid har staaet som Noget, der var godt og ønskeligt at opnaae, at Eiendommene bleve